

ЛІДЕРСТВО ТА МЕНЕДЖМЕНТ В ОСВІТІ

Порада О. В.

старший викладач

*кафедри управління фізичною культурою та спортом
Національного університету «Запорізька політехніка»*

м. Запоріжжя, Україна;

аспірантка кафедри педагогіки

Сумського державного педагогічного університету

імені А. С. Макаренка

м. Суми, Україна

Ефективне управління у галузі освіти, що адаптується до цілей національної освіти, є ключовим елементом для створення успішної національної освітньої екосистеми та досягнення оптимальних результатів у ній. Лідерство в університетах має унікальні характеристики та створює незвичайні виклики через складну природу академічного середовища, розгалужену організаційну структуру та різноманітні залучені зацікавлені сторони [3].

С. Блек зазначає, що лідерські ролі в академічних установах мають низку аномалій. Зокрема, традиційні керівні посади вищої ланки (віце-канцлер, головний виконавчий директор, президент, віцепрезидент) перегукуються з виконавчими ролями, які є в інших секторах, академічні керівні ролі (такі як декани чи керівники шкіл або коледжів) є незвичайними та мають такі ускладнення, як тимчасовий характер відповідальних осіб. Посади викладачів зазвичай поєднують роль викладача, науковця, дослідника та інституційного громадянина, кожен з яких має керівну відповідальність у тій чи іншій формі, прямо чи опосередковано. Також можна визначити додаткові зовнішні керівні ролі в групах однолітків з предметних дисциплін, дослідницьких проектних командах та зовнішніх професійних організаціях [2].

Слід зауважити, що терміни «лідерство» і «керівництво» у деяких вітчизняних джерелах з менеджменту використовуються як синоніми й перекладають як «leadership», термін «management» тлумачиться як «управління», «керування», «менеджмент». Так, Т. Свонвік підкреслює, що управління за своєю суттю є трансакційним процесом, у якому «керівані» роблять це у власних інтересах, в обмін на певну винагороду чи покарання, чи то фінансове, чи пов'язане з перспективами роботи, чи престижем. Лідерство є складною соціальною конструкцією,

а саме як процес, який відбувається у груповому контексті, включаючи вплив інших на досягнення спільної мети [5].

А. Ключко тлумачить поняття «лідерство» як тип управлінської взаємодії, який ґрунтується на розкритті потенціалу членів команди задля досягнення спільної мети, а лідер – це керівник, який фокусується на розкритті потенціалу членів команди задля досягнення спільної мети [1]. Однак найкращим варіантом топменеджменту/керівництва є випадок, коли формальний керівник є ще й ефективним лідером.

Серед найважливіших завдань, які вимагаються від керівників університетів, можна виокремити такі:

- спільне управління, тобто співпраця між різними викладачами, адміністраторами, персоналом, а іноді й студентами;
- захист академічної свободи;
- зосередження на досвіді студентів, де керівники повинні відповідати потребам освітнього закладу, віддаючи пріоритет успіхам студента, добробуту та доступу до ресурсів і допоміжних послуг, а також забезпечуючи сучасність навчальної програми та методів навчання та досягнення бажаних цілей;
- підтримка збору коштів і грантів;
- сприяння мультикультурній обізнаності, розмаїттю та інклюзії;
- баланс між традиціями та інноваціями;
- розв’язання суспільних проблем [3];
- планування людських ресурсів;
- набір і навчання викладачів;
- управління ефективністю викладачів;
- управління трудовими відносинами тощо.

Зазначимо, що 10 % населення є природженими лідерами, а ще 20 % мають лідерські риси, і за умови правильного навчання та керівництва вони можуть стати чудовими лідерами.

Так, за словами професора Гарвардської школи бізнесу Л. Гілл, зіркові лідери не народжуються з надлюдськими здібностями. Вона зауважує, що «лідерство – це процес саморозвитку ... ніхто не може навчити вас, як керувати; вам потрібно мати бажання та здатність навчитися керувати. Здебільшого ми вчимося на своєму досвіді та зустрічаємося з труднощами» [цит. за: 4].

Найважливішими якостями для успішного лідерства є:

- автентичність;
- допитливість;
- аналітична майстерність;
- адаптивність;
- творчість;

- комфорт двозначністю;
- стійкість;
- емпатія [4].

Університети відіграють вирішальну роль у вихованні лідерських якостей у студентів, підготовці соціально свідомого та ініціативного покоління, готового розв'язувати складні проблеми, тому університетам необхідне ефективне лідерство та керівництво. Сфери освітнього лідерства, лідерства у вищій освіті, лідерства вчителів вимагають подальшого наукового пошуку.

Література:

1. Клочко А. О. Лідерство як модель ефективного управління освітньою організацією. *Освітнє лідерство: від теорії до практики* : монографія / за наук. ред. В. Р. Міляєвої. Київ ; Кривий Ріг, 2021. С. 47–60.

2. Black S. A. Qualities of Effective Leadership in Higher Education. *Open Journal of Leadership*. 2015. No. 4. P. 54–66.

3. Effective leadership styles for university leaders at all levels. *Academic Leadership Group* : website. URL: <https://www.academicleadershipgroup.com/blog/effective-leadership-styles-for-university-leaders-at-all-levels>

4. Knight R. 8 Essential Qualities of Successful Leaders. *Harvard Business Review* : website. URL: <https://hbr.org/2023/12/8-essential-qualities-of-successful-leaders>

5. Swanwick T. (2019) Leadership and management: what's the difference? *BMJ Leader*. 2019. No. 3. P. 99–100.